

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 331.101

Ольга БАЄВА

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

***Резюме.** Присвячено розвитку людського капіталу, який займає важливе місце в глобальній економіці. Обґрунтовано, що охорона здоров'я є важливим видом інвестицій у розвиток людського капіталу. Проаналізовано рейтинг країн світу за індексом розвитку людського капіталу, який характеризує відмінності між країнами, оцінює вплив економічного розвитку на якість життя. Досліджено вплив охорони здоров'я на якість людського капіталу. Розглянуто показники індексу людського розвитку, основні проблеми відтворення людського капіталу та шляхи їх вирішення в Україні. Доведено, що система охорони здоров'я значно впливають на розвиток та відтворення людського капіталу.*

***Ключові слова:** людський капітал, охорона здоров'я, індекс людського розвитку, інвестиції, тривалість життя, накопичення людського капіталу, відтворення людського капіталу.*

Olga BAYEVA

National University of Pharmacy, Kharkiv, Ukraine

HEALTH CARE AS A FACTOR OF HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT

***Summary.** The article describes the development of human capital, which occupies an important place in the global economy. It is proved that health is an important form of investment in human capital development. It has analyzed the ranking of countries according to the index of development of human capital, which characterizes differences between countries, assessing the impact of economic development on quality of life. It has investigated the influence of health on the quality of human capital. It has been examined indicators of human development index, the main problems of reproduction of human capital and ways of their solving in Ukraine. It has been proved that the health system has an important influence on the development and reproduction of human capital.*

***Key words:** human capital, health care, human development index, investments, lifespan, human capital accumulation, reproduction of human capital.*

Постановка проблеми. Сучасні напрямки розвитку суспільства спрямовані на підтримання та відновлення людського капіталу. Одним із факторів розвитку людського капіталу є охорона здоров'я, яка впливає на його якість. Забезпечення високої якості людського капіталу, його формування, накопичення та ефективного використання сприяє покращенню здоров'я нації, розвитку економіки та суспільства. Зазначені фактори зумовили актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем людського капіталу, їх теоретичної та практичної значущості займалися багато фахівців, які висвітлили свої дослідження в працях [1 – 11]. У них простежується багатоманітність підходів до розвитку людського капіталу. Разом з тим, аналіз основних поглядів показав, що у більшості літературних джерел залишаються невирішеними проблеми щодо впливу охорони здоров'я на розвиток людського капіталу.

Наукові й практичні напрямки зазначеної проблеми зумовили необхідність подальшого її дослідження.

Мета статті. Дослідження впливу охорони здоров'я на розвиток людського капіталу, визначення його ролі в забезпеченні економічного розвитку країни та виокремлення основних проблем його формування.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні проблему охорони здоров'я людського капіталу відносять до глобальних проблем людства. Ефективність, якість і доступність охорони здоров'я значно впливають на стан людського капіталу. Негативні процеси в системі охорони здоров'я погіршують стан людського потенціалу, і навпаки, створення та покращення умов праці й життя населення сприяє підвищенню рівня людського капіталу та покращення добробуту населення.

Теорія «людського капіталу» отримала розвиток у працях таких вчених, як А. Сміт, Д. Рікардо, У. Петті, Дж. Міль, А. Маршалл, К. Маркс, Г. Беккер, Й. Шумпетер, Т. Шульц, Дж. Кендрік, Р. Солоу, І. Фішер, С. Кузнець, Р. Лукас, Л. Тороу, Е. Денісон та ін.

Існують різноманітні підходи щодо визначення сутності людського капіталу, його структури, факторів впливу на економічне зростання та якість людського капіталу.

Людський капітал є соціальним та виробничим фактором розвитку економіки. У формі людського капіталу реалізуються виробничі сили людини. Людський капітал проявляється як запас знань, цінних якостей, навичок та мотивацій, сприяє розвитку та добробуту нації [1]. Він виділений як найцінніший з усіх видів капіталу [2, 3].

На формування людського капіталу впливають вроджений талант, здібності, отримана освіта та набута кваліфікація [4].

Л. Тороу стверджує, що людський капітал прийшов на зміну фізичному капіталу [5]. На думку [6], головним фактором для розвитку людського капіталу є освіта.

Термін «людський капітал» включає такі поняття, як людський потенціал, інтелектуальний капітал, людський фактор.

Якість людського капіталу тісно пов'язана з розвитком системи охорони здоров'я в країні. Сфера охорони здоров'я є базою, яка впливає на формування людського капіталу та від стану якої залежить здоров'я населення, економічна й політична стабільність держави.

У міжнародному спілкуванні використовують визначення здоров'я, зазначене у Статуті Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я [7]: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних недоліків». Країни, які запроваджують заходи, що сприяють покращенню охорони здоров'я нації, є цінними для всіх країн світу.

За показниками тривалості та якості життя, здоров'я населення перші позиції займають країни, в яких належну увагу приділяють охороні здоров'я та інвестуванню в накопичення людського капіталу [8, 9]. Держави, які мають низький рівень ВВП на душу населення, недостатні витрати на охорону здоров'я отримують низькі показники очікуваної тривалості життя.

Порівняльним показником рівня й тривалості життя, освіти для країн світу є індекс людського розвитку, який був розроблений у 1990 році, і до 2013 р. мав назву

«Індекс розвитку людського потенціалу». Дані щодо Індексу публікуються щорічно ООН у звіті про розвиток людського потенціалу.

Індекс людського розвитку (ІЛР) охоплює економіку 124 країн і характеризує відмінності між країнами, оцінює вплив економічного розвитку на якість життя. До основних показників, за якими визначається ІЛР, відносяться здоров'я, освіта, зайнятість (населення), захищеність, інфраструктура та ін.

Темпи людського розвитку для різних регіонів неоднакові, тому показники ІЛР у країнах світу мають суттєві розбіжності (табл. 1.) [10].

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за індексом розвитку людського капіталу у 2015 р.

Table 1

The ranking of countries according to the index of human capital development in 2015

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Фінляндія	85.78
2	Норвегія	83.84
3	Швейцарія	83.58
4	Канада	82.88
5	Японія	82.74
6	Швеція	82.73
7	Данія	82.47
8	Нідерланди	82.30
9	Нова Зеландія	81.84
10	Бельгія	81.12
26	Росія	77.54
31	Україна	76.21
37	Казахстан	74.56
43	Вірменія	72.50
44	Киргизстан	71.82
63	Азербайджан	67.58
65	Таджикистан	67.24
71	Молдова	66.81
123	Чад	41.10
124	Ємен	40.72

Аналіз рейтингу за ІЛР показав, що у першу десятку увійшли країни з дуже високим рівнем людського розвитку. Лідирує Фінляндія, яка має найвищі показники за всіма показниками ІЛР, її індекс склав 85.78.

На другому, третьому, четвертому та п'ятому місцях, відповідно: Норвегія – 83.84, Швейцарія – 83.58, Канада – 83.58 та Японія – 82.74. Для підтримання високих показників ІЛР уряд цих країн виділяє достатньо коштів на охорону здоров'я, що допомагає підвищити її якість та тривалість здорового життя населення.

Серед країн СНД місця розподілилися наступним чином: Росія – 26 (77.54), Україна – 31 (76.21), Казахстан – 37 (74.56), Вірменія – 43 (72.50), Киргизстан – 44 (71.82), Азербайджан – 63 (67.58), Таджикистан – 65 (67.24), Молдова – 71 (66.81). Економіка зазначених країн характеризується недостатньою кількістю інвестиційних ресурсів у розвиток людського капіталу, низькими показниками ефективності системи охорони здоров'я [8].

На останніх позиціях Чад (41.10) та Ємен (40.72), в яких спостерігається незначний прогрес в області людського розвитку.

Для отримання вищих показників ІЛР слід враховувати той факт, що найбільший вплив на формування людського капіталу чинять показники здоров'я в дитинстві. Тому інвестиційні ресурси в охорону здоров'я повинні починатися з початку життя людини. Більша частина фізіологічного та когнітивного розвитку людини відбувається в дитинстві. Ефект капіталовкладень в охорону здоров'я дитинства повертається у вигляді доброго здоров'я нації, підвищення працездатності, покращуються темпи економічного зростання і, як результат, підвищуються показники ІЛР.

Серед соціальних потреб в Україні перше місце зайняла потреба у міцному здоров'ї. На сьогодні в країні спостерігається незадовільна медико-демографічна ситуація. Відбувається скорочення тривалості життя, поширення хвороб, зменшується приріст населення та зростає смертність.

У 2015 році Україна зайняла друге місце в світі за коефіцієнтом смертності, не пов'язану з війною (табл. 2) [11].

Таблиця 2

Рейтинг країн за коефіцієнтом смертності у 2015 р.

Table2

The ranking of countries by death rate in 2015

Рейтинг	Країна	Коефіцієнт
1	Лесото	14.89
2	Україна	14.46
3	Болгарія	14.44
4	Гвінея-Бісау	14.33
5	Латвія	14.31
6	Чад	14.28
7	Литва	14.27
8	Намібія	13.91
9	Афганістан	13.89
10	ЦАР	13.80

На першому місці – африканська країна Лесото з коефіцієнтом смертності 14.89 осіб на 1000 населення. На другій позиції Україна, де коефіцієнт смертності досяг 14.46. Далі очолює таблицю Болгарія – 14.44, Гвінея-Бісау – 14.33 та Латвія – 14.31.

Ці показники свідчать, що система охорони здоров'я в цих країнах працює неефективно, недостатньо розвинена профілактична медицина, відсутня доступність населення до якісних медичних препаратів, відсутня довіра до системи охорони здоров'я.

Підвищення тривалості життя, якості охорони здоров'я, рівня доступності освіти й накопичення знань справляють позитивний ефект на формування людського капіталу.

Висновки. Система охорони здоров'я чинить важливий вплив на розвиток та відтворення людського капіталу. Недостатні обсяги державних витрат на охорону здоров'я призводять до негативних наслідків: збільшується захворюваність та смертність, зменшується тривалість життя людини. Тому пріоритетним напрямком соціально-економічної політики має стати відтворення людського капіталу.

Для цього необхідно вирішити такі питання: раціонально організувати систему надання медичної допомоги, забезпечити доступність до сучасних медичних технологій і препаратів, підтримувати в належному стані матеріально-технічне забезпечення

установ охорони здоров'я, підвищити рівень інформованості про медичні нововведення, збільшити фінансові ресурси на охорону здоров'я населення країни.

Зазначені заходи допоможуть повноцінному відтворенню людського капіталу, підвищать його якість та рівень добробуту населення.

Conclusions. The research reveals the conclusion that the health system has an important influence on the development and reproduction of human capital. Insufficient public expenditures on health lead to negative consequences: increasing of morbidity and mortality, reducing of lifespan. Therefore, the priority direction of socially-economic policy should be the reproduction of human capital.

It is necessary to solve the following questions: to efficiently organize the system of medical care, to ensure the availability of modern medical technology and drugs, to maintain logistical support of healthcare institutions, to raise awareness about medical innovations, to increase financial resources for health protection of the population.

These measures will help the full reproduction of the human capital to improve its quality and the level of welfare of the population.

Використана література

1. Shultz T. Investment in Human Capital: The role of Education and of Research, T. Shultz. New York, 1971, 324 p.
2. Шумпетер, Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия [Текст] / Й. Шумпетер; предисл. В.С. Автономова. – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с.
3. Беккер, Г. Экономический анализ и человеческое поведение [Текст] / Г. Беккер // THESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. – М.: «Начала-Пресс», 1993. Зима. – Том 1. – Вып. 1. – С. 24 – 40.
4. Фишер, С. Экономическая теория [Текст] / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Юнити, 2002. – 420 с.
5. Туроу, Л. Будущее капитализма [Текст] / Л. Туроу; пер. с англ. А.И. Федорова. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2010. – 432 с.
6. Денисон, Э. Исследование различий в темпах экономического роста [Текст] / Э. Денисон. – М.: Прогресс, 1971. – С. 14 – 16.
7. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я: документ від 22.07.1946 р. № 995 – 599 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_599.
8. Баева, О.И. Государственные инвестиции в человеческий капитал [Текст] / О.И. Баева, О.В. Посылкина // Модернизация России: ключевые проблемы и решения: сб. трудов XV Междунар. научн.-практ. конф., Москва, 18 – 19 дек. – Москва, Россия: тенденции и перспективы развития. Ежегодник. – Вып. 10. – Часть 1., 2014. – С. 154 – 157.
9. Баева, О.И. Инвестиции в здравоохранение [Текст] / О.И. Баева, О.В. Посылкина // Молодые ученые – медицине: сб. трудов XV научной конференции молодых ученых и специалистов. – Владикавказ, 2016. – С. 22 – 25.
10. Human Capital Report: The Human Capital Index 2015 [Електронний ресурс] // World economic forum. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/human-capital-report-2015/rankings/>.
11. Пешко, К. Україна – друга у світі за показниками смертності. [Електронний ресурс] // Статистика ЦРУ. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/publications/ukrajina-druga-u-sviti-za-pokaznikami-smertnosti-statistika-cru>.

References

1. Shultz T. Investment in Human Capital: The role of Education and of Research, T. Shultz. New York, 1971, 324 p.
2. Shumpeter Y. Teoriia ekonomichnohorozvytku. Kapitalizm, sotsializmidemokratiia, Y. Shumpeter; predysl. V.S. Avtonomova. M: EKSMO, 2007, 864 p.
3. Bekker R. Ekonomichnyi analiz i liudska povedinka, R. Bekker. THESIS: Teoriia ta istoriia ekonomichnykh i sotsialnykh instytutiv i system. M.: "Pochatku-Pres", 1993, Zyma. Tom 1. Vyp. 1, pp. 24 – 40.
4. Fysher S. Ekonomichna teoriia, Fysher S., Dornbush R., Shmalenzy R. M: Yunyty, 2002, 420 p.
5. Turou L. Maibutniekapitalizmu, L. Turou; per. z anhl. A.V. Fedorova. Novosybirsk: Sybirskiy khronohraf, 2010, 432 p.
6. Denison E. Doslidzhenniavidminnostei u tempakh ekonomichnoho zrostannia, E. Denison. M: Prohres, 1971, pp. 14 – 16.

7. Statut (Konstytutsiia) Vsesvitnoi orhanizatsii okhorony zdorovia: dokument vid 22.07.1946 r., no. 995 – 599 [Electronic resource]. Access mode: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_599/.
8. Baieva O.V. Derzhavni investytsii v liudskiy capital, O.V. Baieva, O.V. Posylkina. Modernizatsiia Rosii: kliuchovi problemy I rishennia: zb. prats XV mizhnar. nauk.-prakt. konf., Moskva, 18 – 19 hrud. Moskva, Rosiia: tendentsii ta perspektivy rozvytku. Shchorichnyk. Vyp. 10. Chastyna 1., 2014, pp. 154 – 157.
9. Baieva O.V. Investytsii v okhoronu zdorovia, V.O. Baieva, O.V. Posylkina. Molodi naukovtsi – medytsyni: zb. prats XV naukovoii konferentsii molodykh vchenykh ta fakhivtsiv, Vladykavkaz, 2016, pp. 22 – 25.
10. Human Capital Report: The Human Capital Index 2015 [Electronic resource]. World economic forum. Access mode: <http://reports.weforum.org/human-capital-report-2015/rankings/>.
11. Peshko K. Ukraina – druha u sviti za pokaznykamy smertnosti. [Electronic resource]. Statystyka TsRU. Access mode: <http://glavcom.ua/publications/ukrajina-druga-u-sviti-za-pokaznikami-smertnosti-statistika-cru>.

Отримано 24.04.2017

УДК 159.9

Надія БУНЯК

**Тернопільський національний технічний університет імені
Івана Пулюя, Тернопіль, Україна**

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПСИХОТЕРАПІЇ

Резюме. Оцінювання ефективності психотерапії – важке завдання, оскільки потрібно враховувати одразу кілька змінних. Інша проблема такого оцінювання – вимірювання його результату, особливо за використання різних видів психотерапії та відсутності на практиці науково обґрунтованих методів оцінювання ефективності психотерапевтичного процесу.

Отже, ця проблема є актуальною як в академічній, так і прикладній психології.

В статті підбито підсумки досліджень процесу психотерапії та її ефективності. Їх можна систематизувати в кількох напрямках: а) оцінювання результатів психотерапії та її ефективності; б) фактори, що впливають на результати ефективності терапії.

Ключові слова: психотерапія, ефективність психотерапії, результат психотерапії.

Nadija BUNJAK

CURRENT STATE OF THE PROBLEM OF THE PSYCHOTHERAPY EFFECTIVENESS

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. Evaluating the effectiveness of psychotherapy is a difficult task since you need to consider multiple variables. Another issue of such an assessment is measuring its results, particularly using different types of psychotherapy and the lack of evidence-based methods for evaluating the effectiveness of psychotherapeutic process in practice.

So, the problem is relevant in academic and applied psychology.

This article summarizes the research process and its therapy effectiveness. These results can be systematized in several ways: a) evaluation of therapy and its effectiveness; b) factors affecting the results of treatment efficiency.

Psychotherapy has many hypothetical assumptions that are difficult to confirm experimentally. This is mainly due to the fact that interpersonal relationships, psychotherapy is based on, have different variables which are not measured. There are no standard criteria for successful therapy. Until now, each research group creates its own criteria and procedures for the measurement.